

Beszámoló

Sikeres pályázásom a Communitas Alapítvány Alkotói ösztöndíjának irodalom-kategóriájába lehetővé tette, hogy az ösztöndíj időtartama alatt nyugodt körülmények között, alkotói tevékenységre koncentrálni tudjak.

Pályázatomban olyan prózai szövegek megírását vállaltam, melyek leginkább az erdélyi határvidék helyzetét igyekeznek megfogalmazni, különös hangsúlyt fektetve az erdélyiség kérdésre, valamint saját generációm problémáira és sajátosságaira. Az elmúlt egy év során arra kerestem a választ, hogy miként befolyásolja mindennapjainkat az a közeg, melyet gyűjtőnéven csak „Erdélynek” nevezünk, s melynek kulturális sajátosságai nyomot hagynak rajtunk születésünktől kezdődően. Alkotói munkám során olyan szövegek létrehozására törekedtem, melyek, ha kell, kilépnek a próza műfajából, és alkalmazott szövegekként akár színpadi adaptációra is alkalmasak. Tettem mindezt azért, mert az egyszemélyes, prózáírói munka mellett rendszeresen veszek részt színházi előadások létrehozásában is, így az elmúlt egy évben megszületett prózák nagy részét felhasználtam egy idén februárban bemutatott színházi előadásban is.

A PAS(SZ) című színpadi szövegem létrejöttét megelőzték azok a prózai szövegek, melyek megírására pályázatomban is vállalkoztam. Ezeken alapulva, s ezekből kiindulva jutottam el a színpadi szöveg megalkotásához, mely a Reciproca Egyesület és a ZUG Zone együttműködésével, Leta Popescu rendezésében került bemutatásra. Az előadásban megjelenő figurák, valamint az általuk elmondott szövegek korábbi, prózai munkáimban is megjelentek, azok színpadra alkalmazásával pedig megfelelően bizonyultak egy előadás létrehozásához. Az előadás a fiatalokról beszél, Andiról, a valamiért furcsán viselkedő színésznőről, Eszterről, aki szerint Budapest olyan, mint a rák, és Victorról, aki egy késő délutáni kávézás alkalmával megismer valakit. És persze beszél a 21. század Romániájáról, e Románia románjairól és magyarjairól, az együttélés lehetőségeiről, az egymásra találás lehetetlenségéről, a családról és biztonság illúziójáról. Az előadás két nyelven (román és magyarul) játszódik, s ennek megfelelően témájává teszi a nemzetiségi együttélést, valamint kitér a társas kapcsolat buktatóira, a 21. század identitásválságának jelenségére, valamint arra a generációs veszélyérzetre, mely – a Collectiv-tragédia óta méginkább – meghatározója mindennapjainknak.

Az elhangzó szövegek mind olyan tematikák körül mozognak, melyek kidolgozására pályázatomban is vállalkoztam. Bízom benne, hogy az elmúlt egy év során szövegeimben sikerült olyan kérdéseket megfogalmaznom, melyek elősegítik olvasóiban és (előadásszöveggént) nézőiben a kritikai gondolkodás kialakulását, mellyel kapcsolatban szűkebb közösségünknek még mindig komoly lemaradásai vannak.

SAJTÓBAN MEGJELENT REFLEXIÓK

Mit csináljon az erdélyi fiatal, ha nem autonómiaharcos, nem családcentrikus, nem heteró stb?

Megjelent: Transindex.ro, Kolcsár Árpád, 2017. február 14.

Tudja a fene, de mindenesetre ezeket a kérdéseket tette fel egy, a Zugban hétvégén kétszer is lejátszott új előadás. Vannak bátor fiatal színházi alkotók Kolozsváron, és ennek lehet örülni. Legyen ez az első mondat anélkül, hogy kontextualizálni akarnám a Lovassy Cseh Tamás által írt, Leta Popescu által megrendezett Pas(sz) előadást.

És vannak erős társadalmi kontextusok is, nem véletlen, hogy ezekre akar az előadás rezonálni: „Az előadás rólunk, fiatalokról beszél, Andiról, a valamiért furcsán viselkedő színésznőről, Eszterről, aki szerint Budapest olyan, mint a rák, és Victorról, aki egy késő délutáni kávézás alkalmával megismer valakit. És persze beszél a 21. század Romániájáról, Románia románjairól és magyarjairól, kisebbségeiről, félelmeiről, az együttélés lehetőségeiről, az egymásra találás lehetetlenségéről, a családról, a biztonság illúziójáról” – írják az alkotók a szinopszisban, és én ezen a „persze” szón gondolkodom. A persze nélkül a szöveg úgy lenne érthető, hogy a szerzői intenció kiválasztja a témát, de ebben a megfogalmazásban úgy tűnik, a szöveg megfogalmazója azt sugallja, hogy nem lehet három erdélyi fiatalról úgy beszélni manapság, ha a politikai, szociális, kulturális közeget figyelmen kívül hagyjuk. Azt, hogy évek óta fiatalok ezrei az utcákon reagálnak a kormány visszásnak vélt intézkedéseire, törvények megszületését gátolják meg, vagy akár leváltják a kormányt. Ez az a lecsó, amibe tehát Lovassy (és Györfi Kata dramaturg) belecsapnak.

A tér, amiben járunk, egyszerű: a nézők két oldalon, középen egy absztrakt, szivacsokkal burkolt pódium, rajta két ágy (a díszlet Kupas Anna munkája), jól ragadja meg az albréleti lakás hangulatát úgy, hogy közben nem zsúfolja meg azt tárgyakkal, két matrac, két takaró és a sok szivacs elég lesz hangulatot teremteni, a "sarokban" meg egy vállfán baljóslatúan lóg egy fekete női ruha. Itt éldegél Victor és Andi, Victor (Doru Mihai Talos) kezdő, rezidens sebész, Andi (Pál Emőke) kezdő színész, aki kissé bele van zakkánva a Peer Gynt mellékszereplőjének, Solveignek a szerepébe. Már az első néhány percben érezzük, hogy a köztük levő kapcsolat nem valami idilli, de ennek a fő okát csak később fogjuk megtudni, egyelőre csak éjszaka van, orális szex (Andi részéről), miközben Victor bemutatja magukat a közönségnek. Ide érkezik meg Andi nővére, Eszter (Sigmond Rita), akiben kicsit túltengenek az apai jótanácsok, meg a nagynemzeti öntudat, és rögtön neki is támad Victornak a nemzetiségi kérdés okán. Eszter Budapestről költözött haza, az ő karaktere kicsit homályban marad, annyit tudunk meg róla, hogy egy szakítás okán került vissza Erdélybe, aztán, ha már itt van, akkor megoldaná Andiéék párkapcsolati válságát is. kollázs-fotó a próbafolyamatról (a kép a rendező facebook-oldaláról származik) Adott hát az alaphelyzet, amit aztán számos más újonnan adagolt információ bonyolít tovább, mint a lányok családvesztettsége (ez amolyan mágikus-realista szállal van

megoldva, a család eltűnik, a ház kiürül, és a keresztanya nem ismeri fel Esztert, aki a szülők hollétét próbálná fölfedni), Andi mentális ingatagsága (enyhe neurózis), nőként való elnyomottsága a kapcsolatban, Victor homoszexualitása, a szülőfaluban tapasztalható, és onnan átemelődött etnikai feszültségek (Victor apja az ortodox pópa abban a faluban, ahonnan mindannyian származnak, a lányok apja meg lelkes autonómiaharcos) és ezek kibontására, árnyalására, tekintve, hogy az előadás mindössze egy órás, nem nagyon nyílik lehetőség. Bár e zsúfoltságot a szöveg szerzői igyekeznek (az egyébként sokszor kitűnő) humorral ellensúlyozni, ez az időtartamhoz képest elég nehéz. A szerző szavai szerint, egy generáció érzéseit, pillanatnyi állapotát akarta felmérni, a forradalom, a gazdasági világválság, a Colectiv-tragédia utáni generációét. A három szereplő kétségkívül ennek a generációnak a mintapéldányai: folyton önreflexívek, de ha helyesen fel is ismernek magukról problémákat, a megoldási stratégiáik általában rosszak, nincs politikai tudatuk, közösségiességről formált gondolataik, és ezért olyan kiürült fogalmi struktúrákban keresnek otthont, mint a család, csak a párkapcsolataikban tudják elvégezni az öndefiníciós gesztusaikat. Andi hiába fogalmazza meg szépen Solveig szerepe kapcsán, hogy mivé válna a társadalom, ha a nők nem bocsátanának meg folyton a férfiaknak, anyák a gyerekeiknek, ha a következő pillanatban már Victor karjaiban a férfi erejét dicséri. Eszternek hiába szól Andi, hogy a szülei gyakorlatilag évek óta nem beszélnek egymással, és gyakorlatilag nincsenek már boldog családok a környezetükben, ha az előadás csúcspontján aláírja a Koalíció a családért kampány népszavazási kezdeményezését arról, hogy alkotmányba foglaltassék az egyneműek házasságának tiltása (ráadásul mindezt akkor teszi, amikor Victor éppen coming-outol Andinak).

Az előadás egyik erénye, hogy az „erdélyiséget” nem kizárólag magyar alkotókkal akarja leképezni, nem csupán a rendező román, hanem a román karaktert román színész is játssza, és hát természetesen amikor vele kell beszélni, akkor az ő nyelvén folynak a dialógusok. Helyenként akcentussal persze, ami nem hiba, tekintve, hogy a női szereplők székelyföldiek. A számos remek megoldás ellenére az előadás kissé mégis a felszínen marad, ezen inkább ront az utolsó néhány perc stroboszkópos, (egyébként remek) elektronikus zenés zárata (Leta Popescu rendezőtől már-már megszokott - lásd a Groundfloor Group Paralleljét). Önmagában a stílus eklektizmusa nem lenne baj, csak hát a nézőben nincsenek megágyazódva azok a problémák, amiket itt most a zene szüneteiben bekiáltanak a mikrofonba. Ráadásul az itteni nem megkoreografált mozgás a színészek addigi egyenletesen jó játékát is kissé erodálja. Kissé steril marad Andi összeomlása és Victor kórházi tapasztalata is, amikor sürgősen behívják, mert éppen akkor történik a Colectiv-tragédia. A Pas(sz) előadás létrejöttét pozitívnak tartom, akkor is, ha azon továbbmenve, hogy (vállaltan) nem akar megoldásokat nyújtani a generáció problémáira, ezeknek néhány esetben csak a felszínét tudja megérinteni. Mert hát végül is tényleg ilyennek tűnik a kontextus, fiatalok ezrei tengődnek jövőkép nélkül az országban, megdöntenek egy kormányt, majd jön egy másik, ami ellen éppen úgy ki kell(ene) menni tüntetni, sok homoszexuális a látszat kedvéért heteró kapcsolatban sínylődik, sokan családot alapítanak csak úgy, jobb híján, mert kell. És közben igyekeznek a személyes tereiket ápolni, a rendszerszintű gondolkodásra képtelenül. Hát ilyenek vagyunk, posztforradalmian, posztkrízisesen, posztcolectíven.

PAS(SZ) – nem, nem passz (AUDIO)

Megjelent: Kolozsvári Rádió, 2017. február 22.

A kolozsvári ZUG.zone független térben nemrég mutatták be Lovassy Cseh Tamás kétnyelvű, PAS(SZ) című darabját, Leta Popescu rendezésében. Három ember történetét látjuk, de ők egy egész nemzedék kérdéseit fogalmazzák meg.

“Van egy generáció, amelyik érzékeli, hogy valami nincs rendben, valamiféle veszély-és diszkonfort-érzet van bennünk, és ezzel valamit kezdenünk kell színházi alkotóként is. Én ódzkodtam attól, hogy állításokat tegyünk. Amire én törekedtem, az az, hogy egy pillanatnyi érzetét ennek a generációnak vagy annak a világnak, ami körülvesz bennünket, megragadjuk és azt állítsuk színpadra. Benne van a kisebbségek helyzete ma Romániában, benne vannak a nem teljesült álmaink. Az előadásnak egy masszív rétege a pillanat, amikor a valóság mint olyan bekopog az ablakon, és itt foglalkoztunk a Colectiv-tragédiával...Azt próbáltuk megfogni, hogy mi ez a félelem-érzet, mi ez a kétségbeesett keresés, ami ebben a generációban van.” (Lovassy Cseh Tamás drámaíró)

“Minden a belső vizsgálatról szól. Az előadás is erre kéri a nézőt. Nem lázad, nem tolja előtérbe a szexualitás, a nemzetiség, a család kérdését, vagy a munkanélküli színészek helyzetét. Semmi nincs aláhúzva. Ez három történet, hasonló gyakran zajlik a környezetünkben. Ezen belül történik a drámai robbanás, ami metaforikusan összefonódik a Colectiv-tragédiával. Az előadás azt a kérdést teszi fel: hol vagyok én a világnak ezen örületében? S ha mindannyian elgondolkodunk a helyünkön, előfordulhat, hogy boldogabbak lehetünk.” (Leta Popescu rendező)

HANGANYAG: <http://kolozsvariradio.ro/2017/02/22/passz-nem-nem-passz/>

Életünk lenyomata, PAS(SZ)

Megjelent: Szabadság Napilap, Kiss Krisztina, 2017. március 24.

A kolozsvári ZUG.zone-ban létrehozott előadásoknak nemcsak az a sajátossága, hogy nem egy kőszínházon belül, ennél fogva tehát kevés költségvetésből születnek. Olyan hiánypótló produkciók jönnek létre, amelyek akár egyszerre több konkrét, a hétköznapjainkban közvetlenül tapasztalható problémával foglalkoznak.

A Váróterem Projekt és a Reciproca Egyesület által közösen bemutatott előadás a PAS(SZ) címre hallgat, és már a cím is mutatja, hogy a produkciót román és magyar alkotók hozták létre, illetve az elhangzó szöveg is kétnyelvű. A rendező Leta Popescu, a szerző Lovassy Cseh Tamás, mindketten fiatal, pályájuk elején lévő színházi alkotók. A háromszereplős előadásban a hangsúly a kis(ebbségi) ember mindennapjaira tevődik. Az alkotók az ismertető szövegben megnevezik azokat a problémákat, amelyeket az előadásban is viszonylag megfelelő arányban láthatunk: magyar–román együttélés, párkapcsolati gondok, homoszexualitás, szakmai sikertelenség, a családi háttér kérdése, illetve konkrétan a Colectiv-tragédia feldolgozása. Olyan témák ezek, amelyeket legtöbbször elkendőzünk, vagy egyszerűen csak nem veszünk tudomást róluk.

A történet nem túl bonyolult. Az elkeseredett, folyamatosan castingokra készülő színésznő, Andi (Pál Emőke) román orvos kedvesével, Victorral (Doru Mihai Talos) él együtt. Ebbe az együttélésbe csöppen bele Andi testvére, Eszter (Sigmond Rita), aki Magyarországról költözött haza. Eszter is elmeséli saját történetét, párkapcsolati kudarcát, majd sikeresen megbolygatja az Andi és Victor közötti, harmonikusnak tűnő kapcsolatot. Később szürreális elemként megjelenik a két lány szüleinek eltűnése is. Az előadás vége politikai színezetet kap a Colectiv-tragédia és a társadalmi felelősség kérdésének taglalásával.

A karakterek – nagyjából ugyanolyan mértékben – elrajzoltak, Eszter románellenessége és vadsága, Andi zavartsága és színházi szerepekbe való menekülése kínos szituációkat szül.

Egyedüli józan szereplő Victor, aki viszont eltitkolja, hogy már más emberbe szerelmes. Mindhárman végig a színen vannak, különböző fényváltások jelzik a jelenetek fókuszait, ezáltal jobban érezhető a szűkös tér állandó feszültsége. A színészeknek mondhatni kevés lehetőségük van a kibontakozásra, hiszen a szöveg már önmagában rendkívül erős, és a kevés konkrét cselekvés kissé leredukálja a megnyilvánulásokat.

A díszlet minimalista, a nézők a tér két oldalán ülnek, szemben egymással. A színpad közepén pódiumokból és szivacsokból álló szerkezet található – a színészek többnyire ezen játszanak, a nem-három-szereplős jelenetekben pedig az emelvényen kívüli tér biztosítja számukra az elhatárolódást.

Sokszor a szöveg elvontsága kontrasztban áll a rendezés „modernségével”. A jeleneteket elválasztó hangeffektusok eltávolítanak, azt érzékeltetik, hogy amit látunk, csak részletei a mindennapoknak és nem szándékoznak egy teljes egészet bemutatni. Ez a fajta töredezettség főként a ritmust szabályozza, hiszen folyamatosan „történnék” dolgok. Másrészt viszont pontosan a sorozatos váltakozások miatt fullad ki az előadás a Colectiv leégéséről szóló részben. Nehézzé válik a befogadás, és a külső-belső tragédia érzékeltetése a folyamatos hang- és fényhatások miatt kevésbé lesz fontos, pedig, amint az alkotók is feltűntetik, a rendszerváltás utáni generáció illetve az ún. „Colectiv-generáció” válságai lennének fókuszban. Ehelyett azonban inkább a jelenünk általános problémáival találkozunk, és nem egy bizonyos generáció érzékeny pontjait ábrázolják. Ez az ábrázolás nyilván nem lágyítja a konfliktusos helyzetek élességét, csak más szemüveget kíván a nézőtől.

Az előadás utáni szakmai beszélgetésen elhangzott, jó projekt volna, ha a továbbiakban ezek az érintett problémák egy előadás-sorozatban lennének kibontva. És valóban ez jó út lehetne, hiszen a PAS(SZ) rövid idő leforgásán belül rengeteg, minket tényleg közvetlenül érintő problémával vág pofon, amiről érdemes és kell beszélni.

Beszélgetés Lovassy Cseh Tamással, a PAS(SZ) szerzőjével

Megjelent: Kolozsvári TV, Magyar adás, Erdélyi Figyelő, 2017. február 8.

LINK: <https://www.youtube.com/watch?v=BUXyw4WqS4o&t=1s>

Beszámoló a PAS(SZ)-ről

Megjelent: Kolozsvári TV, Magyar adás, Erdélyi Figyelő, 2017. március 8.

LINK: <https://www.youtube.com/watch?v=QCJVsKZZo-k&t=1s>